

جمهوری اسلامی ایران

مدیریت حوزه علمیه استان قم

رساله علمی سطح ۳

نقش اخلاق اجتماعی در ارتقای عملکرد مبلغان دینی

راهنما: استاد دکتر عبدالله توکلی

مشاور: استاد دکتر اسماعیل غفاری قمی

محقق: سید علی فتاحی

سال تدوین: ۱۳۹۳

چکیده

انسان موجودی اجتماعی است که بدون تعامل با دیگران قادر به ادامه حیات خویش نخواهد بود. اخلاق اجتماعی می تواند این تعاملات بین اجتماع بشری را تسهیل و مفید سازد چرا که لازمه یک زندگی اجتماعی سالم، داشتن اخلاق اجتماعی است.

از طرفی با ظهور فناوری های نوین ارتباط جمعی، آیا تبلیغ به شیوه سنتی کارآمد است یا بر مبلغان لازم است که سراغ شیوه های نوین رفته و با تبلیغ سنتی وداع نمایند؟

ما معتقدیم تبلیغ سنتی دین به دلیل برخورداری از ارتباط چهره به چهره و مستقیم، هم چنان بهترین شیوه تبلیغی محسوب می شود که بر پایه فرهنگ و ارزش های موجود جامعه بوده و به دلیل ویژگی های منحصر به فرد آن در مقایسه با تبلیغ رسانه ای، از اثرگذاری عمیق تر و ماندگارتر برخوردار است.

این تحقیق به تبیین و بررسی نقش اخلاق اجتماعی در ارتقای عملکرد مبلغان دینی می پردازد. از آن جایی که مبلغان دینی در حیطه رسالت عظیم تبلیغ دین قدم بر می دارند، برای تعالی بخشیدن به عملکردشان نیاز حیاتی به اخلاق اجتماعی دارند.

در ابتدای تحقیق مفهوم اخلاق، تبلیغ و اجتماع و عملکرد مورد بررسی قرار می گیرد و سپس اهداف تبلیغ و وظایف مبلغان دینی و نقش اخلاق فردی و اجتماعی در عملکرد مبلغان دینی از منظر قرآن و احادیث و روایات و از دیدگاه اندیشمندان اسلامی، تحلیل و تبیین می گردد و با ذکر مصادیق اخلاق اجتماعی و نقش آن ها در ارتقای عملکرد مبلغان دینی که در طول تاریخ در این عرصه عظیم قدم برداشته اند، بحث می شود.

روش تحقیق در این رساله به صورت توصیفی و جمع آوری اطلاعات کتابخانه ای می باشد. در این پژوهش، مشخص گردید که تمام انبیای الهی و ائمه معصومین علیهم السلام برای نهادینه کردن آموزه های دینی از رفتارهای اخلاقی کمک می گرفتند و معارف دین مبین اسلام را در شعاع اخلاق اجتماعی برای مردم بیان می فرمودند. شایسته است مبلغان دینی که ارائه دهندگان این رسالت عظیم الهی هستند، با تأسی به این بزرگواران برای تبلیغ دین از این شیوه استفاده نمایند.

واژگان کلیدی: اخلاق؛ تبلیغ؛ اجتماع؛ اخلاق اجتماعی تبلیغ؛ ارتقای عملکرد.

فهرست مطالب

۱	فصل اول: کلیات و مفاهیم.....
۲	مقدمه.....
۴	بیان مسأله.....
۵	پرسش اصلی تحقیق.....
۵	پرسش های فرعی تحقیق.....
۶	فرضیه.....
۶	اهداف تحقیق.....
۶	کاربرد نتایج تحقیق.....
۶	روش تحقیق.....
۷	پیشینه تحقیق.....
۹	ضرورت انجام تحقیق.....
۹	تعریف اخلاق.....
۹	۱- معنای لغوی.....
۱۰	۲- معنای اصطلاحی.....
۱۱	۳- فواید اخلاق.....
۱۲	۴- آثار و برکات اخلاق خوب در روایات.....
۱۳	جمع بندی.....
۱۴	علم اخلاق.....
۱۴	تعریف علم اخلاق.....
۱۵	موضوع علم اخلاق.....
۱۵	اهمیت علم اخلاق.....
۱۶	تعریف اخلاق اجتماعی.....
۱۷	تعریف اجتماع.....
۱۷	۱- معنای لغوی.....
۱۷	۲- معنای اصطلاحی.....
۱۸	اجتماع و جامعه.....
۱۹	تعریف تبلیغ.....

۱۹	۱- معنای لغوی.....
۱۹	۲- معنای اصطلاحی.....
۲۰	تعریف مبلّغ.....
۲۲	عملکرد.....
۲۲	تعریف عملکرد.....
۲۳	عملکرد در تعریفی دیگر.....
۲۳	مفهوم ارتقای عملکرد.....
۲۳	ارزیابی عملکرد.....
۲۴	هدف های ارزشیابی عملکرد.....
۲۴	نتیجه گیری.....

فصل دوم: اخلاق اجتماعی..... ۲۷

۲۸	اصول اخلاق اجتماعی در قرآن.....
۲۹	اصول اخلاق اجتماعی در روایات.....
۳۱	اصول اخلاق اجتماعی از دیدگاه امام علی <small>علیه السلام</small> .....
۳۱	اصول اخلاق اجتماعی از دیدگاه امام رضا <small>علیه السلام</small> .....
۳۱	اشاره.....
۳۳	مبانی اخلاق اجتماعی.....
۳۶	اصول اخلاق اجتماعی از دیدگاه فلاسفه.....
۳۷	اقسام اخلاق اجتماعی.....
۳۷	الف) اخلاق دینی و غیر دینی.....
۳۹	ب) اخلاق نظری و عملی.....
۴۰	ج) اخلاق بر اساس حرفه ها و مشاغل.....
۴۳	نتیجه گیری.....

فصل سوم: اخلاق از دیدگاه اندیشمندان اسلامی..... ۴۵

۴۶	۱- ابو نصر فارابی.....
۴۶	تعریف اخلاق.....
۴۶	تعریف فضیلت.....

- گونه های فضیلت..... ۴۶
- ۲- ابن مسکویه..... ۴۶
- تعریف اخلاق..... ۴۶
- معیار فضیلت و رذیلت اخلاقی..... ۴۷
- ۳- ابو علی سینا..... ۴۷
- تعریف اخلاق..... ۴۷
- تغییر پذیری اخلاق..... ۴۷
- ۴- غزالی..... ۴۸
- تعریف اخلاق..... ۴۸
- ۵- شیخ اشراق..... ۴۸
- تعریف اخلاق..... ۴۸
- ۶- خواجه نصیر الدین طوسی..... ۴۹
- تغییر پذیری..... ۴۹
- ۷- فیض کاشانی..... ۴۹
- تعریف اخلاق..... ۴۹
- اصول فضایل اخلاقی..... ۴۹
- گونه های اخلاق..... ۵۰
- ۸- علامه محمد باقر مجلسی..... ۵۰
- ۹- ملا محمد مهدی نراقی..... ۵۰
- تعریف اخلاق..... ۵۰
- حد وسط ملاک فضیلت..... ۵۱
- ۱۰- شهید مطهری..... ۵۱
- تعریف اخلاق..... ۵۱
- فرق اخلاق با آداب..... ۵۱
- آبشخور اخلاق..... ۵۱
- اصول اخلاق..... ۵۲
- ۱۱- امام خمینی..... ۵۲
- تعریف اخلاق..... ۵۲
- ۱۲- علامه طباطبایی..... ۵۳

نتیجه گیری..... ۵۴

فصل چهارم: وظایف و اخلاق مبلغان..... ۵۵

وظایف مهم مبلغان..... ۵۶

۱- شناخت خویش..... ۵۶

۲- دعوت مردم با کردار نه گفتار..... ۵۷

۳- احترام به دیگران..... ۵۸

۴- موعظه حسنه..... ۵۸

۵- به کارگیری شیوه های قرآنی در امر تبلیغ..... ۵۹

اخلاق فردی مبلغان دینی..... ۶۲

۱- اخلاص در عمل..... ۶۲

۲- پیشگامی در عمل..... ۶۲

۳- سعه صدر..... ۶۳

۴- انتقاد پذیری..... ۶۴

۵- تواضع و فروتنی..... ۶۵

اخلاق اجتماعی مبلغان دینی..... ۶۶

۱- اعتبار و سابقه خوش..... ۶۶

۲- محبت و نرم خوئی با مخاطبین..... ۶۷

۳- خیرخواهی و همدلی با مردم..... ۶۹

۴- مشورت..... ۶۹

۵- برقراری ارتباط قوی..... ۷۰

راه های اثر بخشی تبلیغ..... ۷۱

ویژگی های پیام مبلغان دینی..... ۷۱

نتیجه گیری..... ۷۶

فصل پنجم: مصادیق اخلاق اجتماعی مؤثر در تبلیغ..... ۷۷

مقدمه..... ۷۸

۱- حسن معاشرت..... ۷۸

الف) پیامبر اسلام ﷺ و حسن معاشرت..... ۷۹

- ب) حسن معاشرت در روابط اجتماعی ۷۹
- ج) سلول انفرادی ۸۰
- د) نتیجه ۸۰
- ۲- رفق و مدارا ۸۱
- الف) تعریف مدارا ۸۲
- ب) پیامبر ﷺ و مدارا ۸۳
- ج) روایاتی در زمینه رفق و مدارا ۸۳
- د) آثار مدارا ۸۴
- ه) نتیجه ۸۵
- ۳- مهربانی ۸۵
- الف) مهربانی و رحمت پیامبر ﷺ ۸۵
- ب) آثار رحمت ۸۶
- ج) نتیجه ۸۷
- ۴- عفو و گذشت ۸۷
- نتیجه ۸۹
- ۵- سخاوت و بخشندگی ۸۹
- نتیجه ۹۰
- ۶- تواضع ۹۰
- نتیجه ۹۳
- ۷- مردمی بودن ۹۳
- نتیجه ۹۵
- ۸- امانتداری ۹۵
- نتیجه ۹۶
- ۹- وفای به عهد ۹۷
- نتیجه ۹۷
- ۱۰- خرافه ستیزی ۹۷
- الف) نمونه هایی از مبارزه با خرافات ۹۸
- ب) نتیجه ۱۰۱
- ۱۱- دانش پروری ۱۰۱

۱۰۲	نتیجه
۱۰۳	۱۲- مساوات اجتماعی
۱۰۳	الف) مفهوم مساوات اجتماعی
۱۰۳	ب) اسلام آیین مساوات
۱۰۴	ج) پیامبر ﷺ و اجرای مساوات
۱۰۵	د) رعایت مساوات در اجرای قانون
۱۰۵	هـ) نتیجه
۱۰۶	۱۳- عدل
۱۰۷	نتیجه
۱۰۷	۱۴- مهر و محبت
۱۰۸	نتیجه
۱۰۸	۱۵- صداقت
۱۰۹	الف) مراحل صداقت
۱۰۹	ب) نتیجه
۱۱۰	۱۶- صبر
۱۱۱	نتیجه
۱۱۱	۱۷- مشورت
۱۱۲	نتیجه
۱۱۲	۱۸- ادب و احترام
۱۱۳	نتیجه
۱۱۳	۱۹- حکمت و موعظه حسنه
۱۱۶	نتیجه
۱۱۶	۲۰- شجاعت
۱۱۸	الف) نمونه ی کامل شجاعت در تبلیغ
۱۲۲	ب) نتیجه
۱۲۴	خاتمه
۱۲۶	منابع